

PATVIRTINTA

Lietuvos Buriavimo sąjungos

Tarybos posėdyje

2002 m. _____ mėn. _____ d.

Protokolas Nr.

PIRMOS EILĖS JACHTOS VAIRININKO

P R O G R A M A

(56 val.)

1. Jachtos įranga, konstrukcija ir architektūra - 4 val.

(iki 60 m² buringumo)

Burlaivių klasifikacija pagal visus požymius. Pilna klasifikacija pagal įrangą (takelažą). Sportinių jachtų klasifikacija pagal tarptautines apmatavimo taisykles (IOR). Jachtų statybos taisyklių reikalavimai.

Burvaltės ir kilinės jachtos su šliupo, jolo ir kečo įranga, konstrukcija ir architektūra. Medinės jachtos korpusas ir rangautas. Jachtos iš metalo ir plastmasės konstrukcija. Jachtos takelažas ir burės. Vairas. Šturvalo įranga. Švertas ir pakeliamas balastinis kilis. Inkaravimosi, švartavimosi ir lejerių įranga.

Patalpų jachtoje išdėstymas ir įrengimas. Išplanavimo tipai. Pertvaros. Gyvenamos ir buitinės patalpos. Kajutė. Jos gultai, spintos, rundukai, lentynos, sėdynės, stalas. Šturmano vieta. Forpiko ir achterpiko panaudojimas. Kambuzas. Spintelės, stalčiai, lentynos, vieta dujų balionams. Pagalbinio variklio vieta (patalpa). Galiūnas. Apšvietimo sistema. Energijos šaltiniai. Vandentiekio sistema. Gravitacinė ir hidroforinė vandens šalinimo sistema. Siurbliai. Kanalizacijos sistema – šalinanti ir kaupianti sunaudotą vandenį. Ventiliacijos sistema.

Aprūpinimas. Pludrumą garantuojančios priemonės, gelbėjimo priemonės: gelbėjimo ratas, individualios gelbėjimo liemenės, plaustas, valtelė.

2. Burlaivio teorija – 2 val.

Jūrinės savybės. Plūdrumas. Svorinė ir tūrinė vandentalpa. Vandentalpos centras.

Teoretinis laivo brėžinys. Pagrindinės: plokštumos, projekcijos ir linijos. Teoretinio brėžinio panaudojimas vandentalpos ir jos centro radimui. Pagrindiniai laivo matmenys: ilgis, plotis, grimzlė, borto aukštis. Jų maksimalūs dydžiai ir dydžiai pagal vaterliniją. Pilnumo koeficientai: vandentalpos, špantų, vaterlinijų. Koeficientų reikšmės įvairiems laivams ir jachtoms. Laivo svorio centras ir jo radimo būdai.

Skersinis laivo stovumas. Statinis ir dinaminis stovumas. Metacentras, metacentro spindulys ir aukštinė. Statinio stovumo momentas. Kilinės jachtos, burvaltės ir katamarano stovumo diagrama. Laivo matmenų įtaka. Laivo stovumas. Stovumo kaita perkeliant krūvį ir esant vandens triume. Stovumas plaukiant su burėmis, buringumo centro aukščio ir rangauto, takelažo ir burių svorio įtaka. Laivo sėdusio ant seklumos stovumas. Bangavimo poveikis stovumui. Dinaminis stovumas. Išilginis stovumas. Jo santykinė reikšmė lyginant su skersiniu.

Sukrumas. Vairo darbas ir jėgos veikiančios į vairą. Cirkuliacija. Dreifas. Vairo mentės dydžio, profilio formos ir vairo pokreipio kampo įtaka sukrumui.

Buringumo ir šoninio pasipriešinimo centrai. Jų tarpusavio padėtis. Centruotės įtaka jachtos sukrumui, manevringumui ir stabilumui kurse.

Supratimas apie supimą. Paprastas ir priverstinis supimas. Supimas plaukiant.

Eiklumas. Hidrodinaminė jėga. Pasipriešinimo laivo judesiui rūšys: trinties formos (sūkurinis), induktyvinis, bangų pasipriešinimai. Trinties koeficientas. Trinties atsiradimo mechanizmas. Pasienio sluoksnis. Tėkmės režimas. Reinoldso skaičius. Paviršiaus šiurkštumas. Priemonės trinties pasipriešinimo mažinimui. Formos pasipriešinimo atsiradimo priežastys. Jo mažinimo būdai. Induktyvinio pasipriešinimo atsiradimo priežastys. Jo mažinimo būdai. Bangų pasipriešinimo esmė. Judančio laivo formuojama bangų sistema. Vandentalpinis, pereinamasis ir glisavimo plaukimo režimas. Korpuso formos, matmenų ir svorio įtaka bangų pasipriešinimui. Akvatorijos gylio įtaka bangų pasipriešinimui ir jachtos greičiui. Glisavimo efektas. Pasipriešinimų laivo judesiui balansas ir jo priklausomybė nuo judėjimo greičio. Kreno, diferento ir dreifo įtaka jachtos greičiui. Korpuso viršvandeninės dalies pasipriešinimas.

Kinetinė vėjo energija. Aerodinaminis slėgis ir aerodinaminė jėga. Slėgio rūšys, matavimo priemonės ir vienetai. Aerodinaminės jėgos nustatymo būdai.

Vimpelinis vėjas ir jo struktūra. Jo kaita pagal aukštį. Burės susukimas. Staigaus burės atakos kampo kaitos įtaka. Srovės ir supimo įtaka.

Aerodinaminės jėgos sudedamosios: kėlimo ir frontalinio pasipriešinimo jėga; traukos ir krenavimo (dreifo) jėga. Burės aerodinaminė kokybė. Burės poliara absoliutine ir santykinė išraiška. Optimalaus atakos kampo pasirinkimas. Aerodinaminės jėgos sudedamųjų reikšmė burės efektyvumui įvairiuose kursuose. Atplyšęs ir be atplyšimo burės aptekėjimas. Indikatoriai-vėjarodės.

Burės profilio gylio reikšmė. Pasirinkimas. Didžiausio gylio (pilvo) vietos reikšmė. Reguliavimas. Burės darbas pilname kurse. Burės ploto ir formos įtaka. Karmano sūkuriai. Burės laviruotės savybių ir darbo pilname kurse priklausomybė nuo burės santykinio aukščio. Induktyvinis pasipriešinimas. Pasipriešinimo įtaka burės darbo efektyvumui. Formos (sūkurinis) pasipriešinimas. Trinties pasipriešinimas.

Burių tarpusavio sąveika. Vanturi ir cirkuliacinė teorija. Burių bendro darbo suderinimas.

Geometrinis ir faktinis buringumo centras. Jachtos kurso stabilumas. Tarpusavio ir šoninio pasipriešinimo centrų padėtis.

Jachtų matavimo taisyklės. Kas yra handikapas jachtų lenktynėse. Handikapo nustatymo principai. Europoje naudojamos handikapo nustatymo sistemos. Jachtų matavimas ir lenktynių balo nustatymas. Europoje naudojamos jachtų matavimo taisyklės. Jachtų skirstymas į grupes pagal lenktynių balą. Šiuo metu Lietuvoje naudojamos jachų matavimo taisyklės ir handikapo nustatymo būdai.

3. Jachtos valdymo technika – 8 val.

Parinkimas geriausios burių kombinacijos įvairiems kursams ir vėjo greičiui, garantuojančios saugumą, gerą valdomumą ir optimalų jachtos greitį. Burių pakėlimo-nuleidimo tvarka vienastiebiuose sportiniuose sportiniuose laivuose. Rifavimas.

Jachtos valdymo ypatumai įvairiuose kursuose vėjo atžvilgiu. Manevravimas. Įvairūs variantai nuplaukimo-priplaukimo prie kranto, tiltelio, bojos.

Vietos stovėjimui ant inkaro parinkimas. Inkaravimasis. Tomboja ir bujrepas. Jų paskirtis ir panaudojimas. Inkaro paruošimas. Inkaro nuleidimo momento parinkimas. Burių nuleidimo tvarka. Inkaruojantis. Manevravimas kai inkaras neužsikabino. Inkaro troso ilgio parinkimas. Numatymas galimo dreifo stovint ant inkaro ir dreifo išvengimo būdai. Inkaravimas dviem inkarais. Inkaro pakėlimas įvairiomis sąlygomis. Burių statymo tvarka pakeliant inkarą.

Inkaro pakėlimo fazės ir komandos. Momento parinkimas kritimui į reikiamą balzą. Inkaro sutvarkymas baigus pakėlimą.

Posūkliai prieš vėją ir pavėjui. Posūklis pilname kurse su spinakeriu. Spinakerio statymo ir nuėmimo būdai. Spinakerio nešimas.

Ypatingi burlaivio valdymo atvejai. Stovėjimas dreife. Burių keitimas plaukiant ir jų rifavimas. Valdymo ypatumai esant stipriam vėjui ir dideliame bangavimui. Škvalo sutikimas. Buriavimas audroje – greičio ir kurso reguliavimas. Audros inkaras.

Buksyravimas. Buksyravimo būdai. Buksyravimo padavimas ir priėmimas. Buksyro pritvirtinimas. Buksyro atidavimas. Buksiruojamos jachtos ypatumai. Įgulos darbas ir elgesys kai būtina staiga “atiduoti” buksyrą arba kai buksyras nutrūko. Buksyro ilgio parinkimas. Valtelės buksyravimas stipriai banguojant. Buksyro valtelėje tvirtinimas.

Nuėjimo nuo seklos su burėmis ir be jų būdai. Krenavimo panaudojimas. Inkarų panaudojimas. Nuėjimas naudojantis vilkiko pagalba.

Burvaltės virtimo atvejai. Profilaktinės priemonės. Avarijos likvidavimas įgulos jėgomis ir naudojantis pašaline pagalba. Veiksmai dalyvaujant gelbėjimo darbuose.

Vairo avarijos. Laikinas vairas. Jachtos be vairo valdymas burių pagalba. Stiebo, giko, gafelio, štagpirso lūžis ir jų remontas savom jėgom ir priemonėm. Vairininko veiksmai trūkus štagui, vantui, bakštagui, achterštagui. Avarijos šalinimas. Pradaužos pažeidžiančios korpuso sandarumą. Laikinas jų užtaisymas.

Jachtos manevravimas naudojantis varikliu.

4. Navigacija, radio navigacija – 10 val.

Navigacijos paskirtis ir vieta laivavedyboje. Žemės forma ir matmenys. Taškai, apskritimas ir linijos gaublyje. Koordinatinis tinklas. Geografinė platumas ir ilgumas. Platumų ir ilgumų skirtumas. Tikras dienovidinis (meridianas). Tikras kursas. Traversinis pelengas. Matomasis horizontas. Jo dalinimo sistemos – apskritiminė, ketvirtinė, pusinė. Kampo matai – laipsniai ir rumbai. Matomo horizonto atstumas. Objekto matymo atstumas. Refrakcijos įtaka. Magnetas. Jo savybės. Žemės magnetizmas. Magnetiniai ašigaliai. Žemės magnetizmo nustatymas. Magnetinė deklinacija. Jos kintamumas. Magnetinės anomalijos ir magnetinės audros. Magnetinis kursas ir pelengas. Magnetinių kursų ir pelengų ištaisymas į tikrus. Tikrų kursų ir pelengų perskaičiavimas į magnetinius. Laiko geležies magnetizmas. Kompasso deviacija. Deviacijos šalinimas. Liekamoji deviacija. Jos nustatymo būdai – pagal vedlinę,

pagal tolimą objektą ir priešpriešiniai pelengais. Deviacijos lentelė. Magnetinių kursų ir pelengų per-skaičiavimas į kompasinius. Kompasinių kursų ir pelengų ištaisymas į magnetinius ir tikrus. Bendra kompasas pataisa ir jos naudojimas. Vėjo dreifas. Plaukimo linija ir kampas. Vėjo dreifo įvertinimas skaičiuojant plaukimo kampą ir kompasinį kursą. Srovės nunešimas (dreifas). Srovės dreifo įvertinimas skaičiuojant plaukimo kampą ir kompasinį kursą. Bendras vėjo ir srovės dreifo įvertinimas skaičiuojant plaukimo kampą ir kompasinį kursą. Bendra vėjo ir srovės dreifo pataisa. 127 mm (5 colių) kompasas. Jo konstrukcija, įranga laive, priežiūra, naudojimas. Rankinis langas. Mechaninis ir elektroninis lagas. Lago pataisa. Jos nustatymas ir naudojimas. Lotas ir echolotas. Rankinio loto trosas žymėjimas. Naudojimas lotais. Markatorinės projekcijos jūrlapis. Šturmano įrankiai – matlankis, lygiagretė liniuotė, cirkulis (skriestuvai). Laivo kelio paklojimas jūrlapyje. Uždaviniai ir žymėjimo ženklai. Laivo jachtinis žurnalas ir jo pildymo tvarka. Laivo vietos nustatymo būdai. Observacija pagal du kampus, pagal 2 ir 3 pelengus, pagal kruispelengą, pagal atstumą ir pelengą. Vietos patikslinimas pagal gylį.

Radio navigacijos ir palydovinės navigacinės sistemos esmė. Astronominės navigacijos esmė.

Dangaus sfera. Horizontali dangaus koordinačių sistema: tikrasis horizontas, vertikalai, pirmasis vertikalas, zenitas, šviesulių koordinatės azimutas, aukštis, zenitinis atstumas.

Matomasis dangaus šviesulių judėjimas per parą, tekėjimas, kulminacija, laida.

Laiko matavimas, vietinis laikas, juostinis laikas, laivo laikas, Tikslaus laiko matavimas.

Apytikrio orientavimosi pagal dangaus šviesulius būdai.

5. Locija – 6 val.

Locijos paskirtis ir turinys. Vidaus vandens kelių ir jūrų locija.

Upės, ežerai, tvenkiniai. Upės baseinas, slėnis, salpa, vaga. Žiotys, delta, estuarija. Upės tekės mechanizmas. Sietuva ir tarplangaminė sekluma. Farvateris. Nuoslydis. Tekės greitis. Gylis. Debitas. Nuotėkis. Projektinis laivybos horizontas. Plaukiojimo vidaus vandens keliais sąlygos ir navigacinės kliūtys. Laivybos sąlygų pagerinimo būdai: vagos, gilinimas, reguliavimas hidrotechniniais statiniais, nuotėkio reguliavimas, šliuzavimas. Kelio ir kliūčių pažymėjimo ženklai. Upės locijos planas ir locinis aprašymas. Jų turinys.

Jūrų locija. Tuo besirūpinančios tarnybos. Terminai naudojami locijoje. Plaukiojimo jūroje sąlygos ir kliūtys. Kliūčių pažymėjimo sistemos: kardinalinė, lateralinė ir ašinė. Navigaciniai ženklai. Jų forma, nudažymas ir žiburiai. Įvairūs švyturiai. Jų įranga ir charak-

teristikos. Krypties (vedlinių) ženklai. Jų rūšys ir įranga. Papildomi objektai ir priemonės krante, galintys tarnauti navigacijai.

Merkatorinės projekcijos jūrlapiai. Jų klasifikacija navigaciniu požiūriu. Knygos ir leidiniai locijos klausimais. Jūrlapių locijos knygų ir kitų leidinių atnaujinimo ir korekcijos būtinumas.

Vietinė locija. Žinios apie Nemuno ir Kuršmarių lociją.

6. Hidrometeorologija – 4 val.

Apibrėžimas. Atmosferos struktūra ir sudėtis. Saulės radiacija ir atmosferos šilumos balansas. Meteo elementai ir vienetai. Izobaros ir barinis reljefas. Slėgio kaita. Slėgio gradientas. Vėjo kryptis, greitis, stiprumas. Tarptautinė Boforto skalė. Gūsis. Škvalas. Audra. Brizas. Pasatas. Musonas. Vėjo kaita aptekant kliūtis. Vėjo kryptys ciklone ir anticiklone. Vyraujantys vėjai. Vėjų rožė. Oro temperatūra. Izotermos. Temperatūros kaita pagal laiką, vietą, aukštį. Adiabatiniai procesai. Vandens apyvarta atmosferoje. Garavimas. Absoliutus ir santykinis drėgnumas. Drėgmės deficitas. Kondensacija. Drėgmenys – lietus, liūtis, sniegas, ledai, rasa, šerkšnas, lijundra. Matavimo instrumentai ir vienetai. Rūkas. Matomumas. Debesys. Jų klasifikacija. Debesuotumas. Jo matas.

Orai. Orų stebėjimas ir duomenų panaudojimas. Sinoptinis žemėlapis. Pažymėjimai (simboliai) žemėlapyje. Oro masės. Jų klasifikacija. Atmosferos frontai. Šaltas, šiltas ir okliuzijos frontas. Ciklonas. Jo susidarymas, vystymasis ir užsipildymas. Vėjai ir orai ciklone. Ciklonų judėjimas. Tropinis, ciklonai. Anticiklonas. Orai anticiklone. Orų prognozė. Jos rūšys. Prognozės tikslinimas vietiniais orų kaitos požymiais. Klimato apibrėžimas. Pagrindiniai duomenys apie Lietuvos ir Baltijos klimatą.

Jūrų vandens cheminės savybės. Vandenyne, jūrų plotai, gyliai, dugnas. Jūros ledai.

Bangavimas. Vėjo ir inercinė banga. Bangos susidarymas ir jos formavimo faktoriai. Bangos elementai. Bangavimo vertinimo lentelė. Bangos sąveika su sekluma, krantu, kliūtimis ir srove.

Tekmės ir srovės jūroje. Potvynių – atoslūgių reiškiny.

7. Signalizacija ir ryšio priemonės –4 val.

Signalizacijos esmė ir reikšmė. Stebėjimo ir ryšio postai – krante ir laive. Signalizacijos rūšys: vaizdinė ir garsinė.

Vaizdinės (optinė) signalizacijos ir ryšio priemonės: signalinės vėliavos, signalinės figūros, vėliavinis semaforas. Vaizdinės šviesos signalizacijos ir ryšio priemonės: signaliniai žibintai, klotikiniai, signaliniai ir laivų žiburiai. Pirotechninės priemonės: raketos, faštejeriai, dūminės šaškės. Garsinės signalizacijos ir ryšio priemonės: švilpukas, sirena, varpas, patranka, rūko ragas. Radiotechninės priemonės ir hidroakustinės priemonės.

Signalizacijos ir ryšio funkcionalinė klasifikacija; perspėjamoji, avarinė, ryšio ir sportinė signalizacija.

Perspėjamoji signalizacija: stiebuose pakeliami signalai informuojantys apie audras, stiprus vėjus, potvynius-atoslūgius, vandens lygį ir gylį, tėkmės greitį ir kryptį, apie leidimą ir draudimą įplaukti. Kranto ir plaukiantys apšviesti ir be šviesų ženklai, pažymintys kelią ir kliūtis: švyturiai, bojos, gairės, radio švyturiai, nautofonai, signaliniai stiebai, semaforai, krypties ženklai, bakenai, laivų navigaciniai žiburiai. Tikslaus laiko radio signalai, orų prognozės pranešiami.

Avarinė signalizacija. Tarptautiniai pagalbos reikalavimo signalai ir informacijos apie pavojų signalai (audra, uraganas, ledai, rūkas, navigacinių ženklų pažeidimas). Garsiniai signalai rūke. Pirotechniniai ir radio pagalbos signalai.

Ryšio signalizacija. Rankinis vėliavinis semaforas. Morzės abėcėlė. Jos perdavimas šviesa, garsu, rankomis. Tarptautinio jūrų kodo signalai. Jų universalumas ir naudojimo procedūra. Svarbiausi vienavėliaviniai ir dvivėliaviniai signalai. Radio ryšio priemonės. Radiotelefoniniai ryšiai. Procedūriniai reikalavimai.

Buriavimo varžybų signalizacija. Distancijos ženklai. Valstybinė ir klubinė vėliava laive.

Radiotelefonija

Bendras radio ryšio frazės ir taisyklės.

Standartinės jūros radio ryšio frazės. Nelaimės pranešimai. Skubos pranešimai. Plaukiojimo saugumo pranešimai. Nelaimės, skubos ir plaukiojimo saugumo trupųjų pranešimų formatai. Jūros radio ryšio vedimo taisyklės. Tarptautinis ryšio kanalų paskirstymas.

Radiotelefonijos praktika.

9.Plaukiojimo taisyklės.

Tarptautinės taisyklės laivų susidūrimams jūroje išvengti – 12 val.

9.1. Vidaus vandenų laivybos taisyklės –6 val.

- Laivų žiburiai (apibrėžimai ir matomumas).

- Plaukiojančių ir stovinčių savaveigių ir nesavaeigių laivų žiburiai ir signalai.
- Techninių ir žvejybos laivų žiburiai ir signalai.
- Mažųjų laivų ir burlaivių žiburiai ir signalai.

9.2. COLREG-72 (tarptautinės taisyklės laivų susidūrimams jūroje išvengti) – 6 val.

- Taisyklių taikymas.
- Apibrėžimai.
- Saugus greitis.
- Susidūrimo pavojus.
- Veiksmai susidūrimui išvengti.
- Plaukiojimas siaurumose. Burlaivių ir mažųjų laivų plaukiojimas siaurumose ir vienpusio eismo juostose.
- Burlaivių prasilenkimo taisyklės.
- Aplenkimas, judėjimas, priešpriešiniais kursais, kursų susikirtimas.
- Laivų veiksmai užleidžiant kelią.
- Įvairių laivų tarpusavio pareigos.
- Plaukiojimas riboto matomumo sąlygomis.
- Garso ir šviesos signalai.
- Manevravimo ir įspėjimo akustiniai signalai.
- Akustiniai signalai esant blogam matomumui
- Signalai dėmesiui atkreipti ir nelaimės signalai.
- Laivų žiburiai ir ženklai.

Pastaba:

I eilės vairininkai, laikydami egzaminus jachtos kapitono laipsniui, privalo žinoti ir II eilės vairininkų programoje išvardytas temas, jei jie II eilės vairininko egzaminą išlaikė iki 2001 m.

10. Jūrų teisės – 6 val.

Tarptautinės Konvencijos ir įstatymai. Pagrindinės tarptautinės konvencijos: 1972 m. konvencija apie tarptautines laivų susidūrimo jūroje išvengti taisykles, tarptautinė sanitarinė konvencija ir konvencija apie žmogaus gyvybės apsaugą jūroje.

Teisinis prekybinio ir sportinio laivo režimas. Plaukiojimas atviroje jūroje ir teritoriniuose vandenyse. Teritoriniai vandenys. Sportinio laivo registracija valstybiniame registre. Laivo klasė, registracijos numeris, pavadinimas ir prirašymo miestas. Teisė plaukioti su valstybine vėliava. Teisinis laivo imunitetas.

Pagrindiniai laivo dokumentai: apmatavimo pažymėjimas, laivo bilietas, techninio stovio pažyma, laivo rolė, vachtinis žurnalas, radio stoties pažymą.

Sanitariniai ir muitiniai reikalavimai. Laivo vado-kapitono ir įgulos narių teisės ir pareigos.

LITERATŪRA

1. Popovas P.J. Populiari praktinė astronomija. Mokslinės literatūros leidykla, 1958 m.
2. Leontjev E.P. “Škola jachtenovo rulievogo”. “Fizkultūra ir sportas”, 1974 m.
3. Stundžia B. Burės ir varikliai. Neringa, 1978 m.
4. Leontjev E.P. “Škola jachtenovo kapitana”. “Fizkultūra ir sportas”, 1983 m.
5. Reglament radiosviasi, t. 1, 2, 3. 1990 m.
6. V. Anzaurov “Morskoj razgovor. Spravočnik”. Transport, Moskva, 1994 m.
7. Globalnaja morskaja sistema sviasi pri bedstviji i dlia obespečenija bezopasnosti. Transport, Moskva, 1989 m.
8. Handbook for marine radio communication. Lioidis of London press Ltd, 1993 m.
9. List of schip stations. Volumes 1, 2, 3. 36th Edition, Geneva.
10. A.Dovydenas “Buriavimas”, 2003, “Diemedis”, Vilnius.
11. Lietuvos Respublikos susisiekimo ministerijos 1998 m. liepos 16 d. įsakymo Nr.286 “Dėl Klaipėdos valstybinio jūrų uosto laivybos taisyklių patvirtinimo” pakeitimas, 2003.07.03 Nr.3-599, įsigaliojęs 2003.12.04, Valstybės žinios, 2003, Nr. 113-5086.
12. Lietuvos Respublikos prekybinės laivybos įstatymas, 1996.09.12 Nr. I-1513, Valstybės žinios, 1996, Nr. 101-2300. Paskutiniai pakeitimai Valstybės žinios, 2001.11.28, Nr. 99-3527.
13. Lietuvos Respublikos vidaus vandenų transporto Kodeksas, 1996.09.24 Nr. I-15346 Valstybės žinios, 1996, Nr. 105-2303, Įsigaliojo nuo 1996.11.02, pataisos 2001.07.01.
14. Konvencija “Dėl teritorinės jūros ir gretutinės zonos”, įsigaliojo 1992.01.10, Valstybės žinios, 2002, Nr. 40-1472.
15. Valstybės sienos ir jos apsaugos įstatymas, įsigaliojo nuo 2000.05.24, Valstybės žinios, 2000, Nr. 42-1192.
16. Pasionio teisinio režimo taisyklės, įsigaliojo 2002.05.09, Valstybės žinios, 2002, Nr. 46-1755.

Parengė j. kap. L. Krasauskas